

# Levensloopbestendig ontwerpen en bouwen

## Klaar voor de toekomst?

### Woonacademie Deel 2

Dr. arch. Elke Ielegems, fac. Architectuur&Kunst, Arck, U Hasselt

Prof. dr. Jan Vanrie, fac. Architectuur&Kunst, Arck, U Hasselt



# Inhoud Woonacademie 2

---

- Woonsituatie: klaar voor de toekomst?
- Wat is levensloopbestendig wonen? Wat is Universal Design?
- Hoe inzetten op levensloopbestendig wonen en bouwen?
- Conclusies & take home messages



Woonsituatie:  
Klaar voor de toekomst?



# Woonsituatie: klaar voor de toekomst?

---

# 71,6 %

Vlamingen hebben een eigen woning

<i>Leeftijdsgroep</i>	<b>2018</b>
18-34	53,5
35-44	73,6
45-64	77,2
65 en ouder	72,2

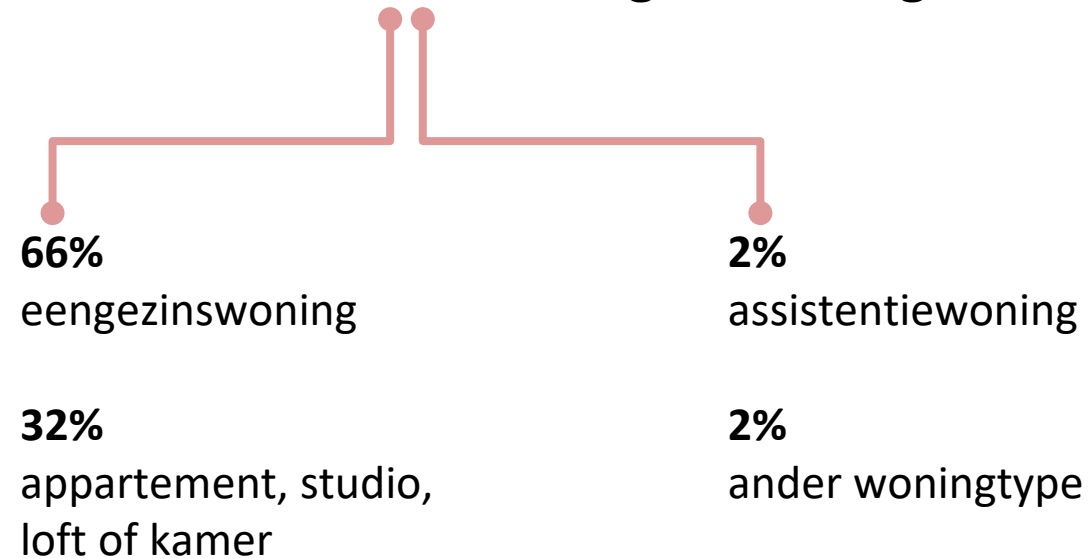


# Woonsituatie: klaar voor de toekomst?

---

# 72,2 %

ouderen hebben een eigen woning

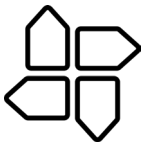


Woonsituatie: klaar voor de toekomst?

---

**9 op 10**

ouderen wonen zelfstandig thuis





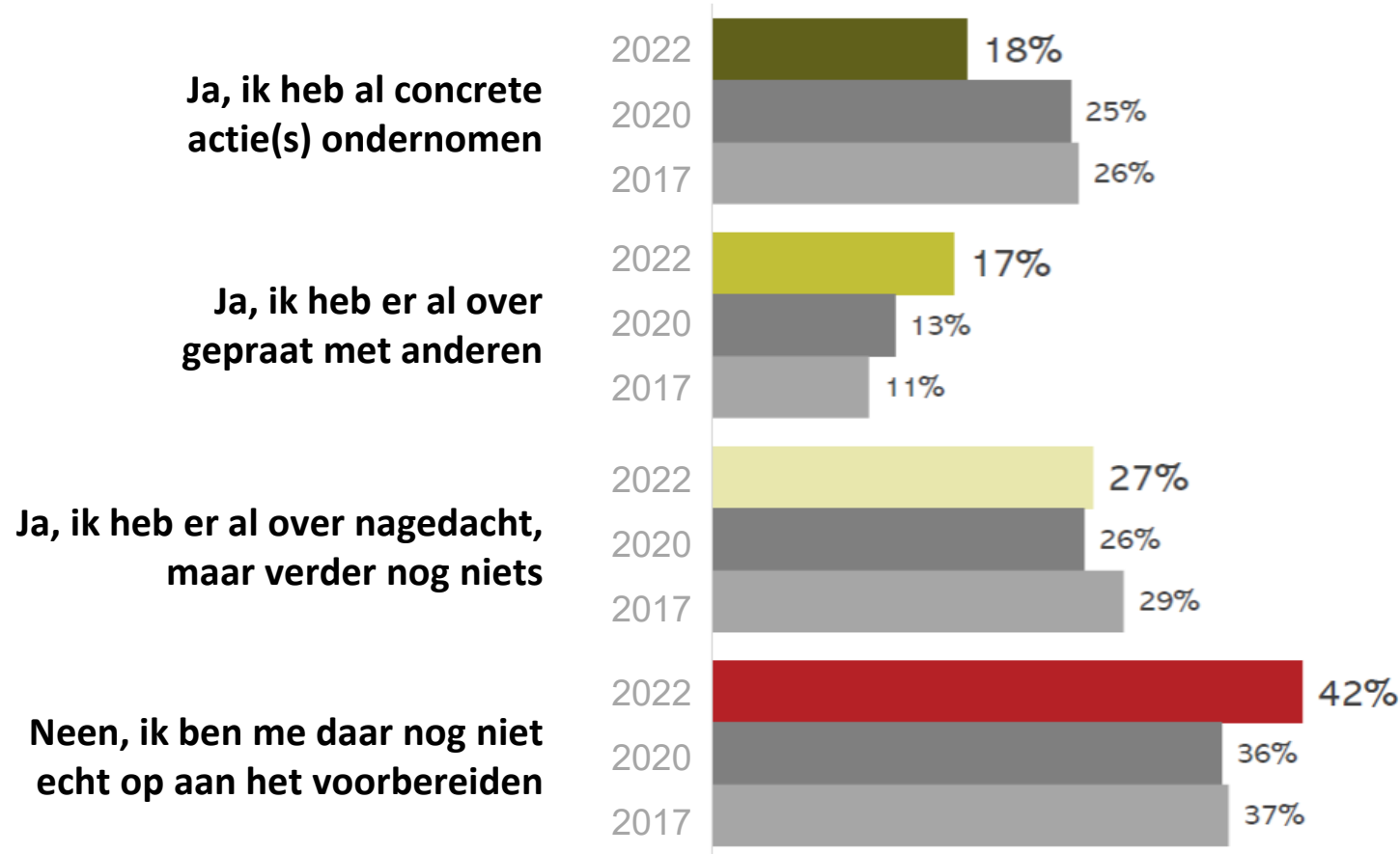
Bent u uzelf al aan het voorbereiden op uw  
latere levensjaren?



# Woonsituatie: klaar voor de toekomst?

---

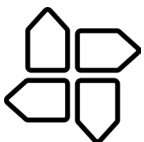
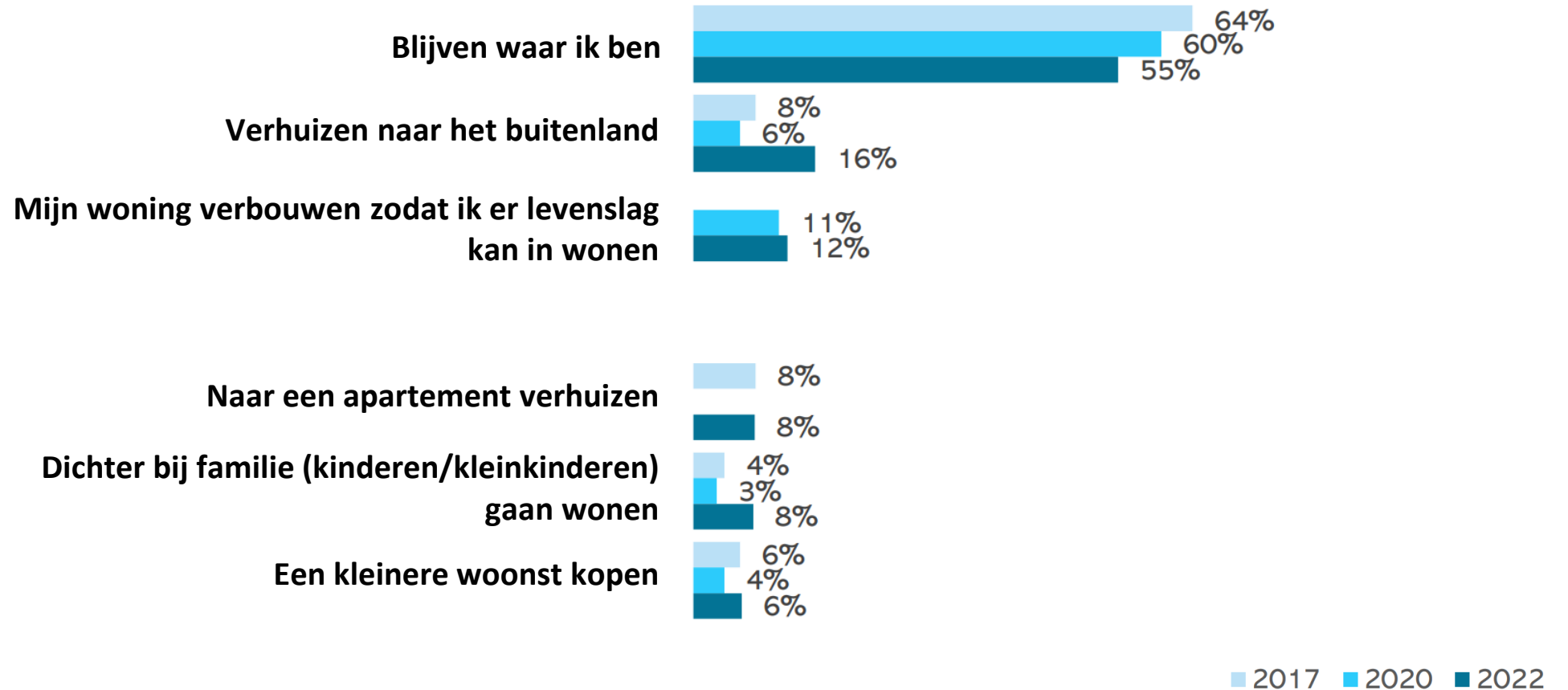
Bent u uzelf al aan het voorbereiden op uw latere levensjaren?





# Woonsituatie: klaar voor de toekomst?

Welke woonscenario's overweegt u na uw pensionering?





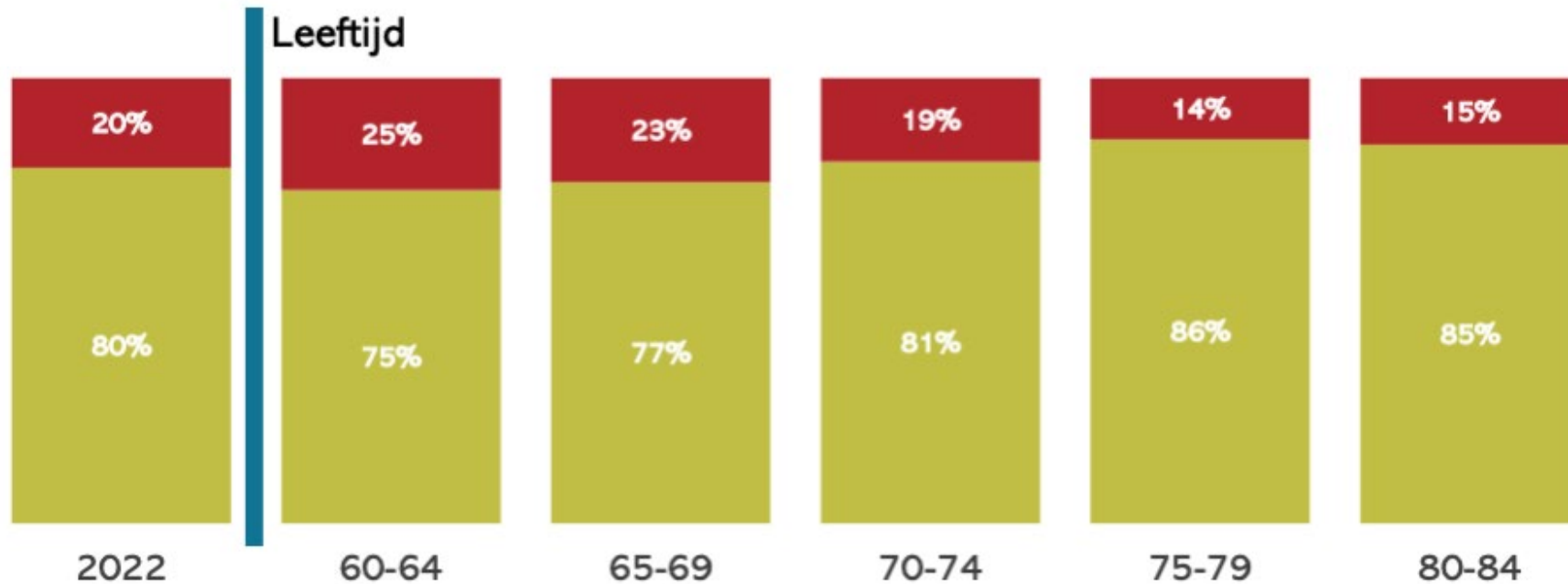
Vindt u dat uw huidige woning geschikt is om er op een comfortabele manier uw latere levensjaren in door te brengen?



# Woonsituatie: klaar voor de toekomst?

---

Vindt u dat uw huidige woning geschikt is om er op een comfortabele manier uw latere levensjaren in door te brengen?



■ Nee  
■ Ja



# Woonsituatie: klaar voor de toekomst?

---

Hoeveel aangepaste woningen zijn er in Vlaanderen?

**14,3%**



# Woonsituatie: klaar voor de toekomst?

---

Hoeveel aangepaste woningen zijn er in Vlaanderen?

	2013	2018
<i>Woningtype</i>	**	**
Eengezinswoning	11,6	10,5
Meergezinswoning	16,4	24,8
<i>Bouwperiode</i>	**	**
Voor 1945	9,9	11,0
1946-1960	9,0	10,2
1961-1980	13,0	13,7
1981-2000	16,2	15,9
Na 2000	19,2	20,1
Totaal	13,1	14,3

X<sup>2</sup>-test: \* p<0,05, \*\* p<0,01, ns = niet significant.

T-test voor verschil 2018-2013: \* p<0,05, \*\* p<0,01, ns = niet significant.



# Woonsituatie: klaar voor de toekomst?

---

Je woning is onaangepast aan noden en wensen, wat nu?

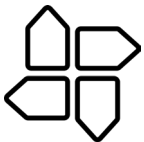
Of we verhuizen...

Of we laten het zo...

Of we passen het aan...



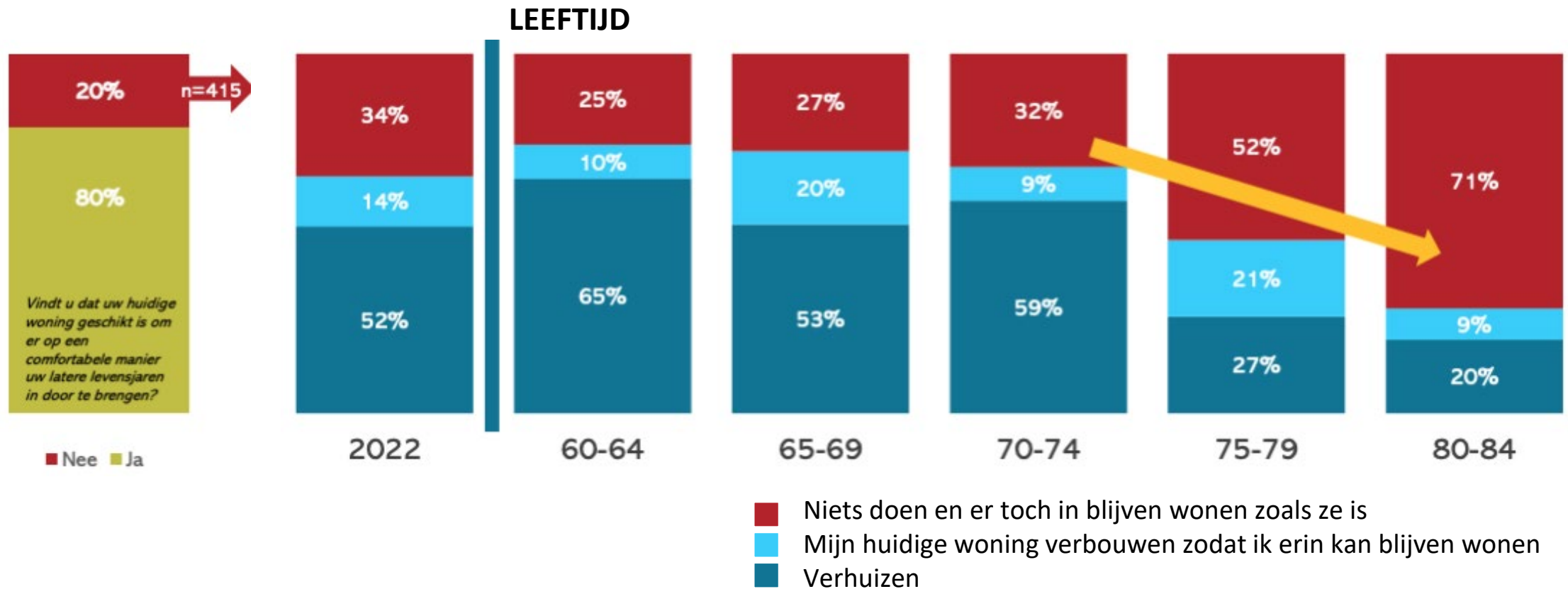
*“Our dream is to live long enough to see the end of our renovation.”*



# Woonsituatie: klaar voor de toekomst?

U vindt uw huidige woning niet geschikt om er op een comfortabele manier uw latere levensjaren in door te brengen.

Wat denkt u te gaan doen wanneer u er niet meer comfortabel in kan wonen?

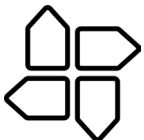


# Woonsituatie: klaar voor de toekomst?

---

## Woning aanpassen?

- Heeft de voorkeur omdat men dan langer in de huidige woning kan blijven, maar...
  - Grote werken, vb. bad vervangen door douche: *'ja maar, voor hoelang is dit een oplossing?'*  
Hoe ouder, hoe minder bereid men is.
  - Angst voor vernieuwing, zeker bij ICT: *'ik ben daar te oud voor'*
  - Onbekend is vaak onbemind – onvoldoende op de hoogte van mogelijkheden
  - Inwinnen van renovatie- inzicht & advies is al een 1<sup>e</sup> stap maar dan ook nog begeleiding tijdens het proces *'wie gaat me helpen?'* → **belang van ontzorging**
- Aanpassingen hebben pas hun nut wanneer ouderen mee de beslissing genomen hebben en begrijpen hoe het hen kan helpen.

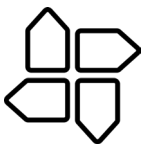
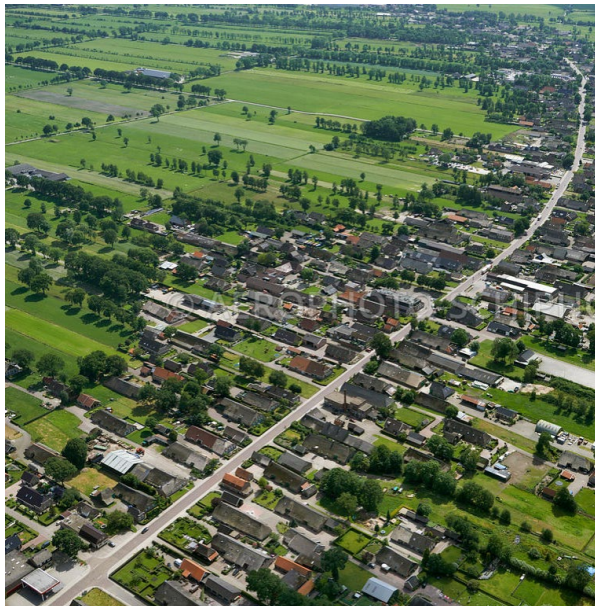




# Woonsituatie: klaar voor de toekomst?

---

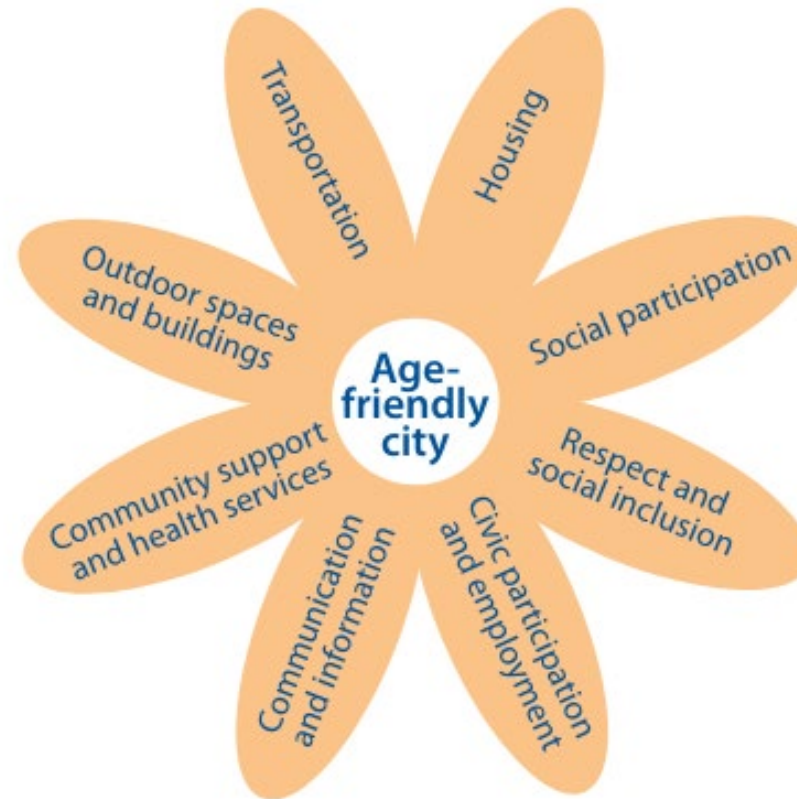
- Het lijkt alsof we 'ouder worden' op een geïsoleerde plek, '*ruimtelijk vacuüm*' (Hash ea, 2015)
- Het debat gaat vaak te weinig over problemen en uitdagingen die voortvloeien naar de manier waarop ouderen wonen (= **woondimensie**) of over de plek waar we wonen (= **ruimtelijke dimensie**)



# Woonsituatie: klaar voor de toekomst?

---

<https://extranet.who.int/agefriendlyworld/age-friendly-cities-framework/>



# Woonsituatie: klaar voor de toekomst?

---

Project provincie Antwerpen:

<https://www.provincieantwerpen.be/aanbod/dese/deis/gewoontebreker/midden.html>



# Levensloopbestendig wonen & Universal Design



# Levensloopbestendig wonen – Wat is het?

---

Levensloopbestendig wonen - Aanpasbaar wonen - Levenslang wonen – Meegroeiwonen - ...

Een levensloopbestendige woning:

- is aangepast aan de **veranderende levensomstandigheden** van de bewoners (Fermenias & Geromel, 2020; Woonsurvey, 2018; Winters et al, 2018)
- is toegankelijk, veilig en comfortabel voor **iedereen**, ongeacht de leeftijd, de lichamelijke kenmerken, capaciteiten en beperkingen (Inter Vlaanderen, 1999)



# Levensloopbestendig wonen – Waarom?

---

## Waarom wel?

- een verhoging van de **controle, zeggenschap en empowerment** van de gebruiker  
(Till and Schneider 2005; Braide Eriksson 2016).
- kan leiden tot langer in de woning blijven mét een **hogere kwaliteit van leven**  
(Boström, 2012; Kapedani, 2018))
- kan bijdragen aan de **veiligheid en stabiliteit** van de bewoners  
(Till and Schneider 2005; Braide Eriksson 2016)
- biedt voordelen voor **sociale duurzaamheid op lange termijn**  
(Fermenias & Geromel, 2020; Kapedani, 2018)

*“Peace of mind”*



# Levensloopbestendig wonen – Waarom?

---

## Waarom wordt vandaag toch maar zelden een aanpasbaar woningplan gerealiseerd?

- Focus op **korte termijn** (budget) in plaats van **lange termijn voordelen** om te investeren in future-proof gebouwen (Till & Schneider, 2005; Tarpio, 2021)
- Grotere (gepercipieerde) kost bij aanvang en een **onzekerheid van de effectieve economische voordelen** op langere termijn (Pinder et al, 2013; Fawcett, 2011)



# Levensloopbestendig wonen – van beperkingen tot opportuniteiten

---



Permanente beperking

16%

Levensstadia, 65+

21,1%



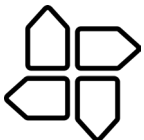
Tijdelijke beperking

25%



Situationele beperking

100%







# Levensloopbestendig wonen – van beperkingen tot opportuniteiten

---

Design for Special needs

Aangepast wonen

Aanpasbaar bouwen

Levensloopbestendig wonen

Levenslang wonen

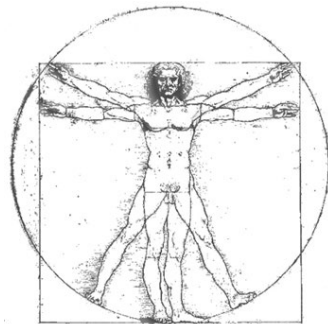
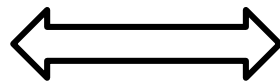
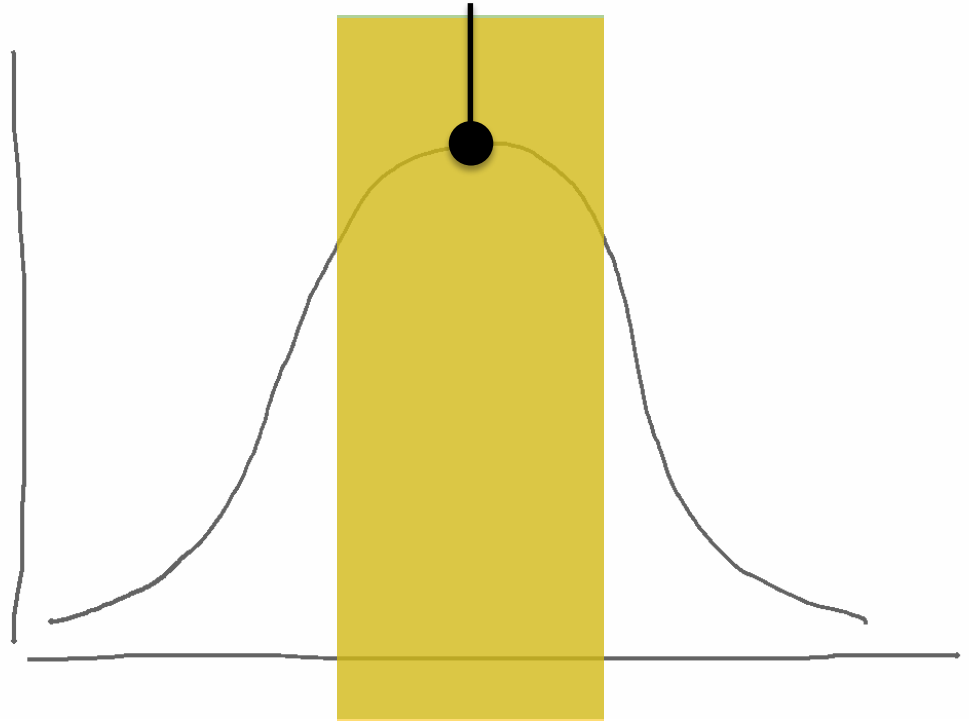
Meegroeiwonen

Ontwerpen voor iedereen

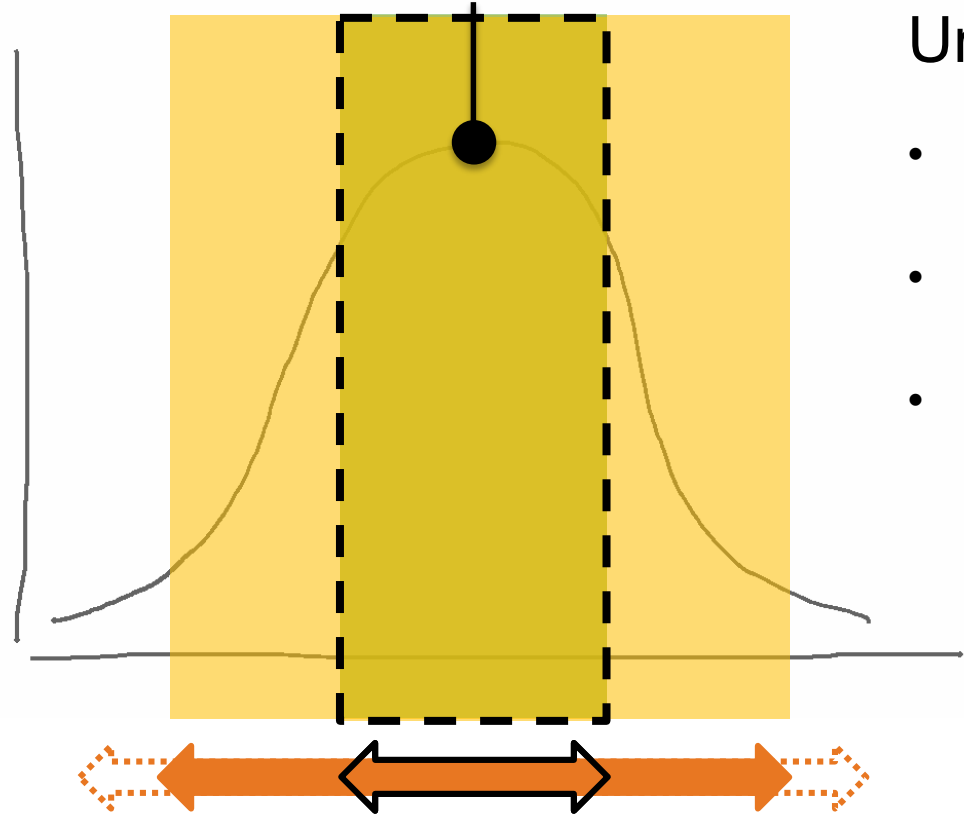
Universal design



mainstream

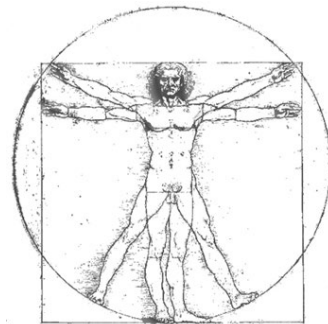


mainstream



## Universal Design

- *Bruikbaar, comfortabel en begrijpbaar voor iedereen*
- *Gelijkwaardig voor iedereen, zonder extra aanpassingen*
- *Elegant en positief, niet-stigmatiserend*



***Universal Design** is an approach that incorporates products as well as building features which, to the greatest extent possible, can be used by everyone, without the need for adaptation or specialised design.”*



*Ron Mace (1985)*



# Levensloopbestendig wonen – van beperkingen tot opportuniteiten

---

Design for Special needs  
Aangepast wonen

MICRO AANPAK

Beperkingen

Verschil

Persoonlijk

Aanpasbaar bouwen  
Levensloopbestendig wonen  
Levenslang wonen  
Meegroeiwonen



Opportuniteiten

Normaal

Ontwerpen voor iedereen  
Universal design

MACRO AANPAK

Iedereen/in alle  
omstandigheden

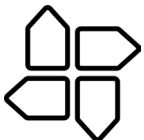


# Hoe inzetten op levensloopbestendig wonen en bouwen?



## Designing for our 'future selves' (*Roger Coleman*)

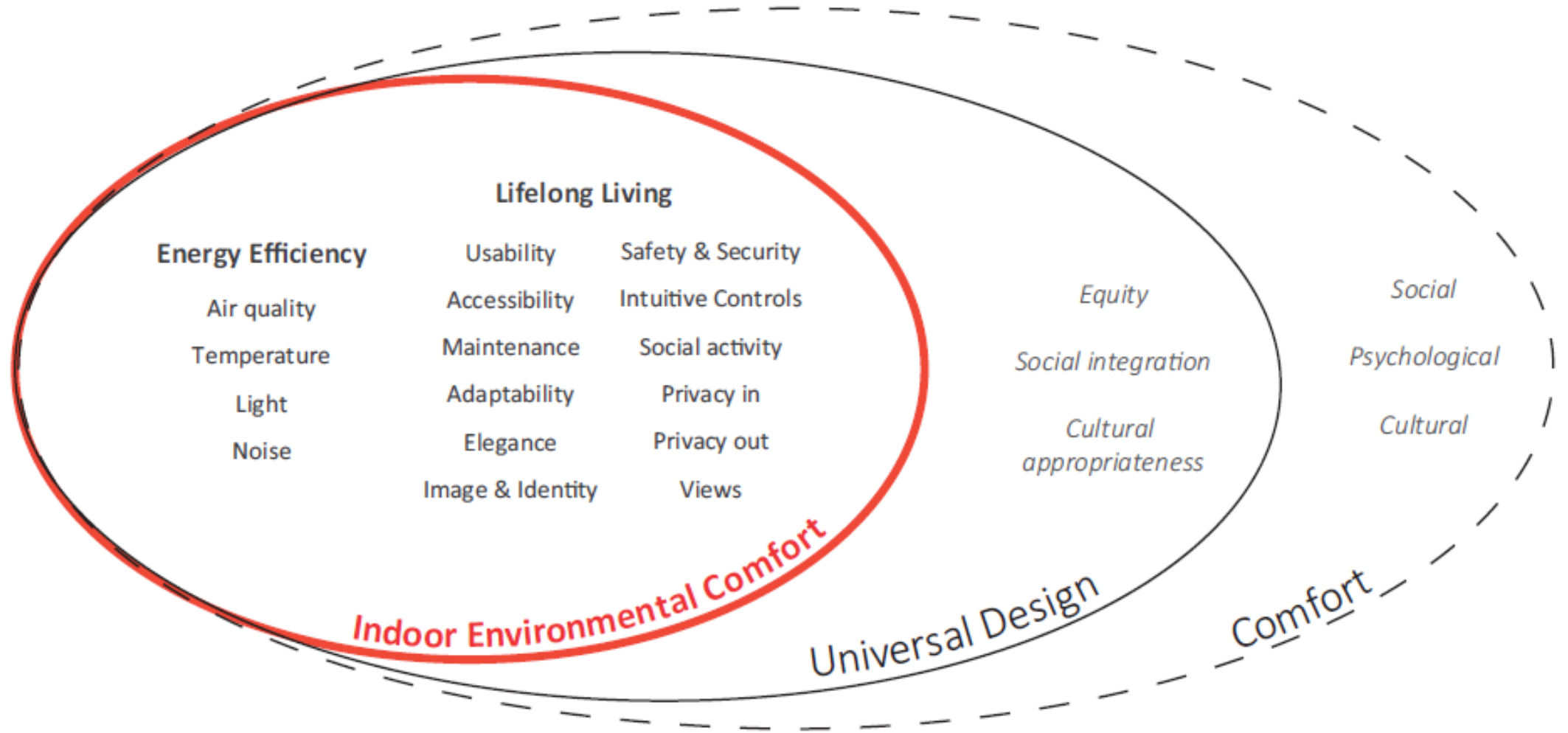
- Focus op **herkenbare levensfasen en scenario's** die mensen kunnen meemaken doorheen het leven en waarin een inclusieve woonomgeving mensen kan ondersteunen  
  
Bv. kleine kinderen, ziekte, gebroken been, pubers, thuiswerk, kinderen uit huis, moeilijker te been...
- Een combinatie van levensloopbestendig wonen en circulair bouwen: een krachtig en duurzaam **en/en verhaal**





# Enkele strategieën en voorbeelden

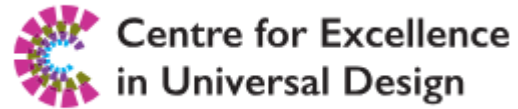
---



# Enkele strategieën en voorbeelden

---

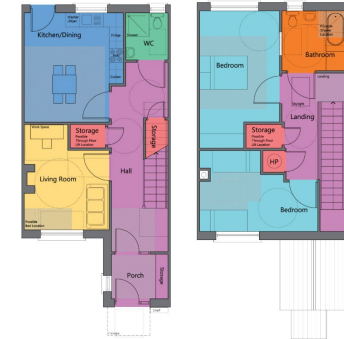
- Enkele richtlijnen:



Universal Design Guidelines  
for Homes in Ireland

UD Home Guidance      Houses  
UD Home Plus Guidance      Apartments

Universal Design Homes should be appropriate to their context and create a strong sense of place. Attention to detail and high quality materials are essential to ensure longevity of use. Well-designed housing will be appreciated and treated well by the people who live there.



<https://www.meegroeiwonen.info/>

<https://universaldesign.ie/built-environment/housing>



# Enkele strategieën en voorbeelden

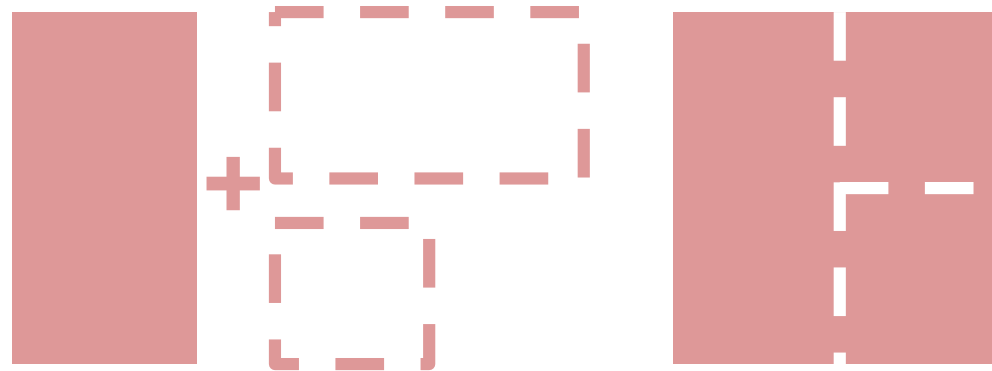
---

Belang van **aanpasbaarheid**, **multifunctionaliteit** en **flexibiliteit** in functie van levensloopbestendig wonen.



# Enkele strategieën en voorbeelden

---



## AANPASBAAR

extern

- uitbreiden
- inbreiden
- modulair
- ...

intern

- opsplitsen
- herorganiseren
- ...



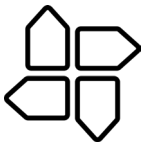
# Aanpasbaarheid – Quinta Monroy, Chili

---



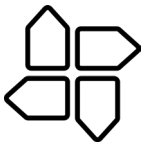
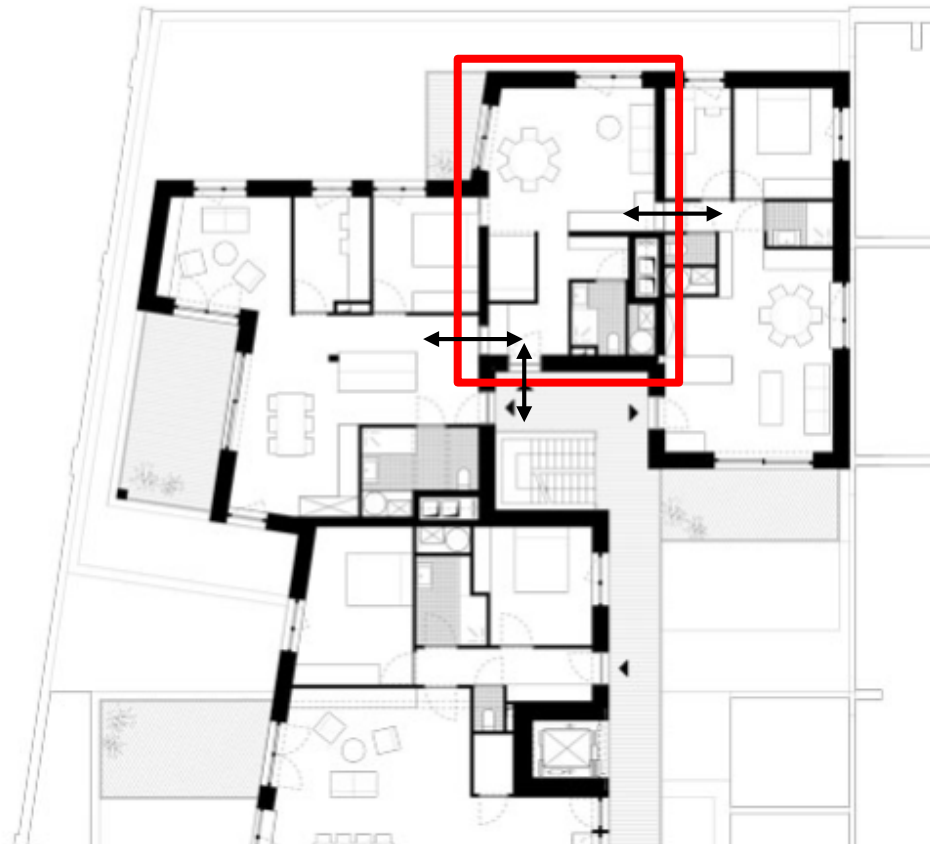
# Aanpasbaarheid – Bijgaardehof, Gent

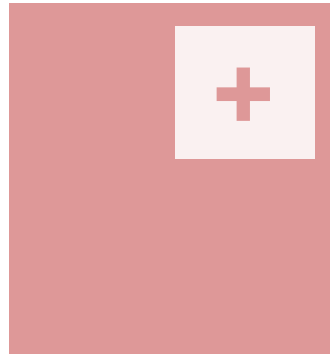
---



# Aanpasbaarheid – Bijgaardehof, Gent

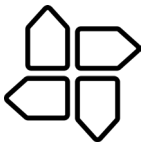
---





## **MULTIFUNCTIONEEL**

- wijzigen van programma
- meerdere functies koppelen
- ...





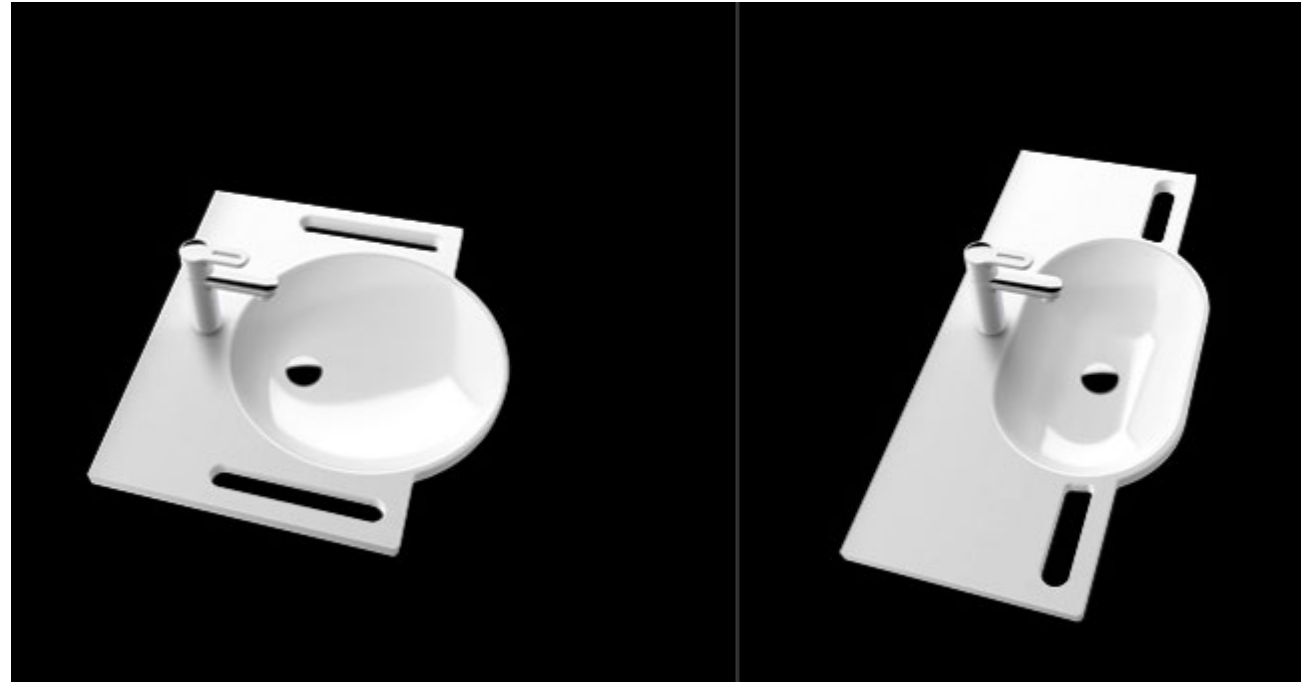
# Multifunctionaliteit – Loft MM, Limburg

---



# Multifunktionaliteit – Hewi

---



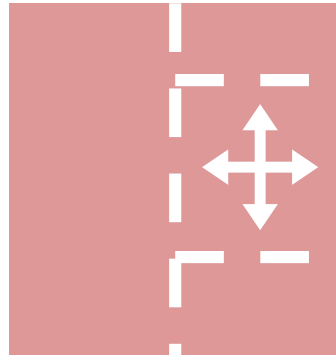
# Multifunctionaliteit – Levenslange woning, Bierbeek

---



# Enkele strategieën en voorbeelden

---



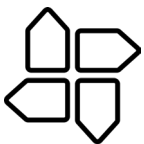
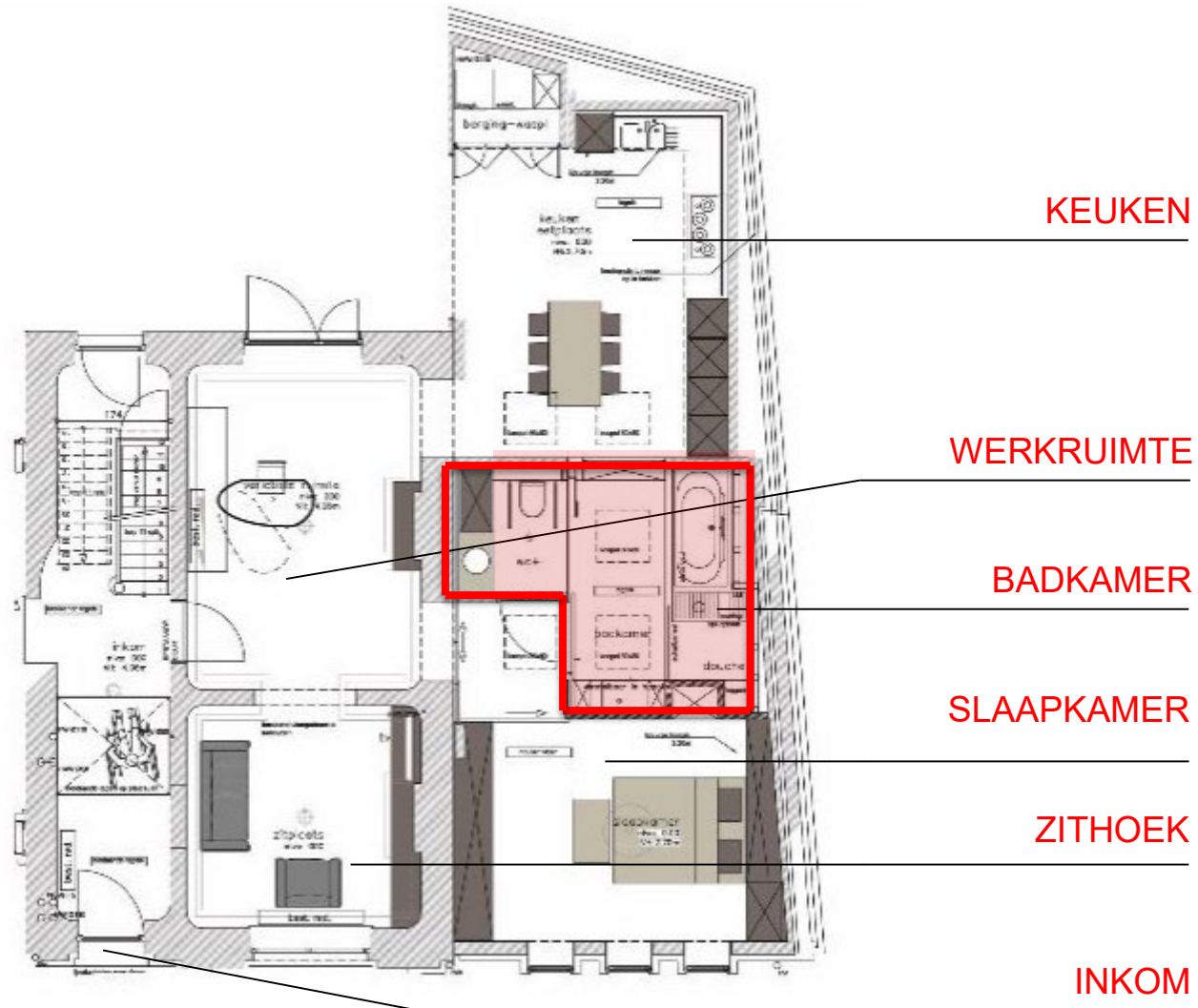
## **FLEXIBEL**

- verplaatsen
- verschuiven
- koppelen
- loskoppelen
- ...



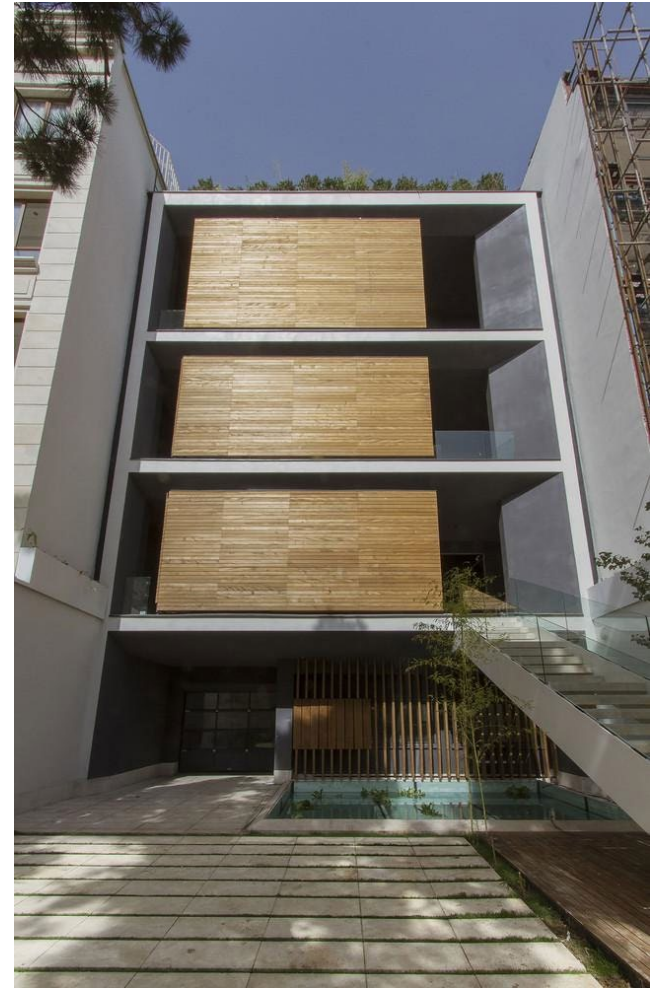
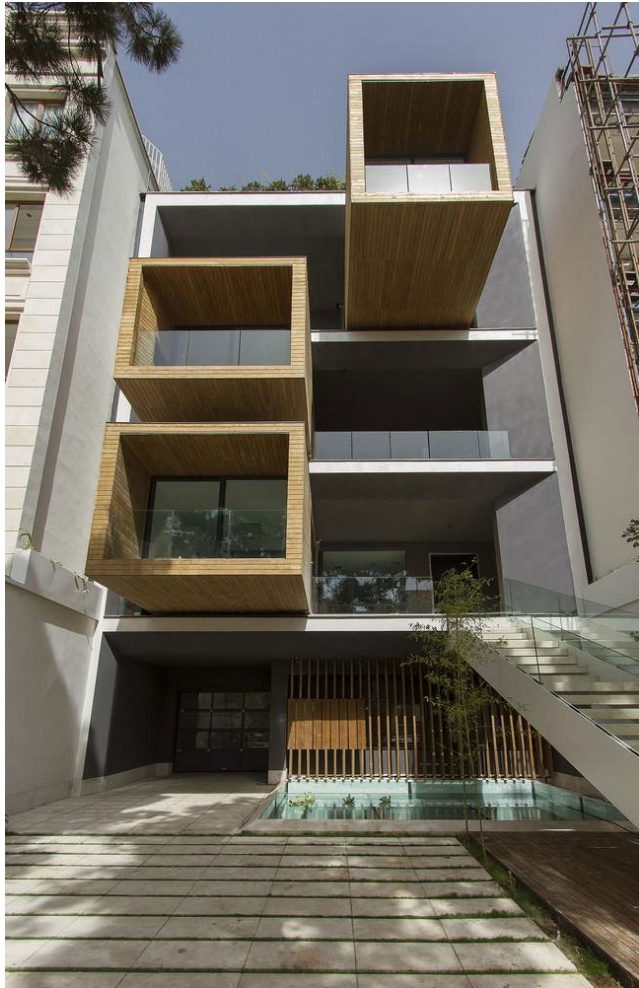
# Flexibiliteit – UD woonlabo, Hasselt

---



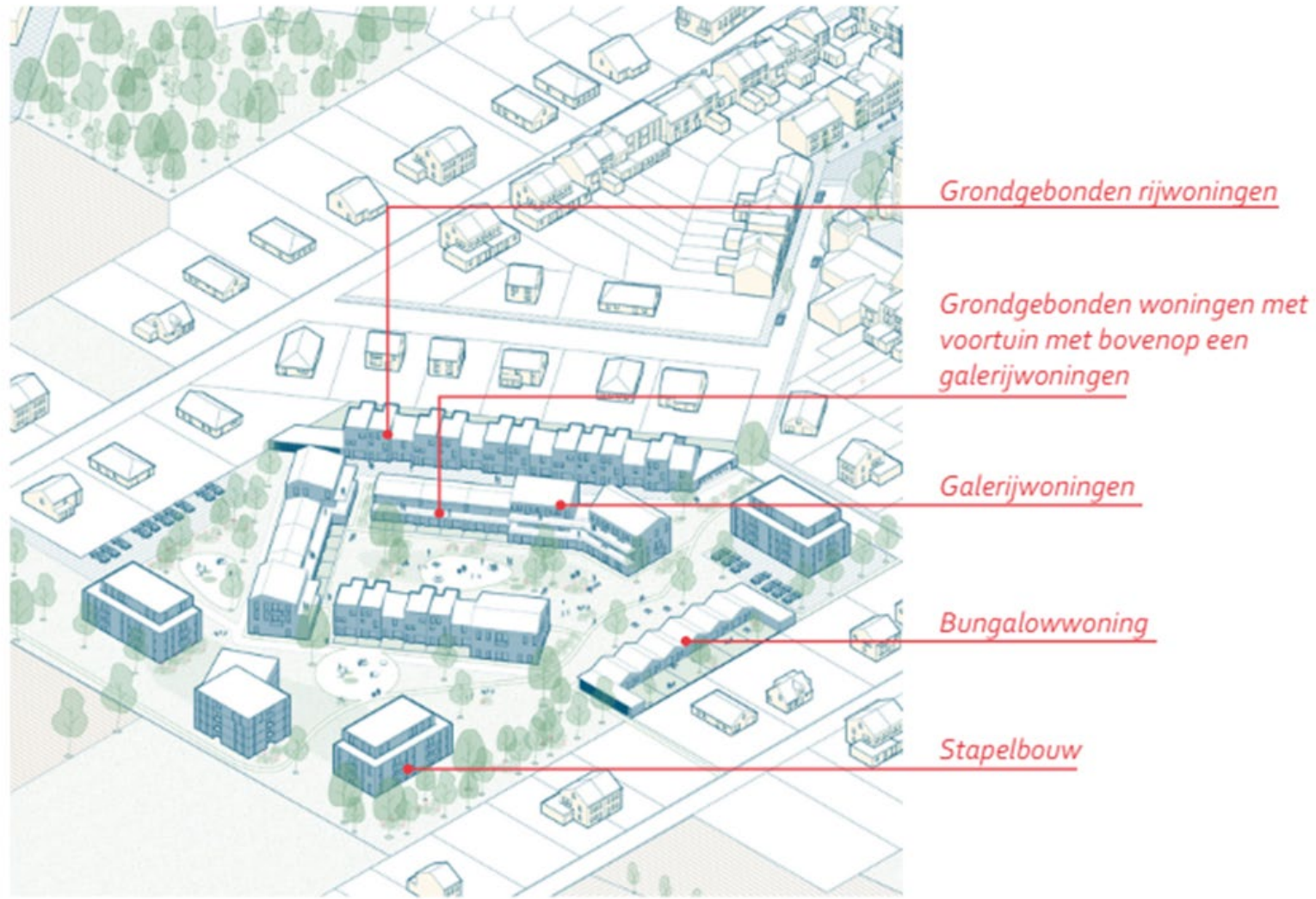
# Flexibiliteit – Sharifi-Ha House, Teheran

---



# Flexibiliteit – op schaal van de buurt

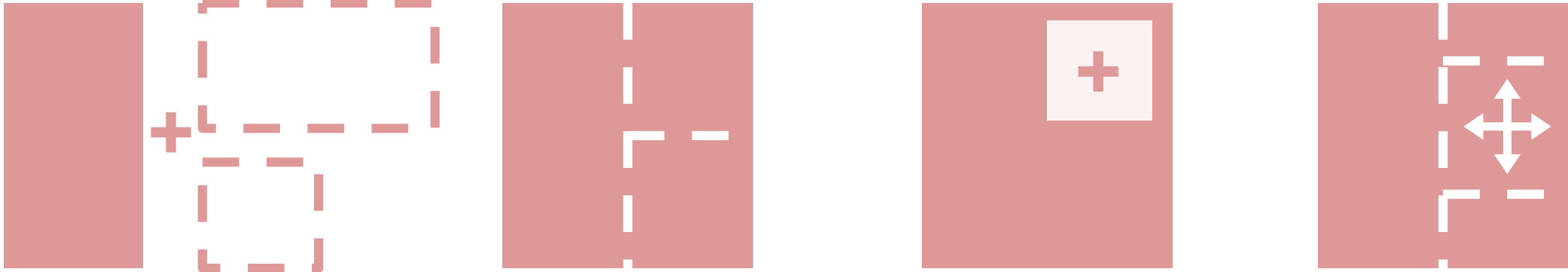
---



# Enkele strategieën en voorbeelden

---

Belang van concepten: **aanpasbaarheid**, **multifunctionaliteit** en **flexibiliteit** in functie van LLW.



## AANPASBAAR

extern

- uitbreiden
- inbreiden
- modulair
- ...

intern

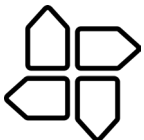
- opsplitsen
- herorganiseren
- ...

## MULTIFUNCTIONEEL

- wijzigen van programma
- meerdere functies koppelen
- ...

## FLEXIBEL

- verplaatsen
- verschuiven
- koppelen
- loskoppelen
- ...





Conclusie  
&  
Take home messages



# Conclusies & take home messages

---

## Wat kan je als woningeigenaar doen?

Wacht niet met nadenken over je woonplaats van later. **'Wees een actieve partner'**.

Indien je wil blijven wonen in je eigen woning

- Denk na over verschillende mogelijke scenario's in je leven
- Bekijk voorbeelden van woningaanpassingen, van alternatieve opties, etc.
- Geef dit thema mee aan je architect wanneer je nieuw bouwt of verbouwt
- Evalueer je eigen woning én omgeving (of laat dit doen)

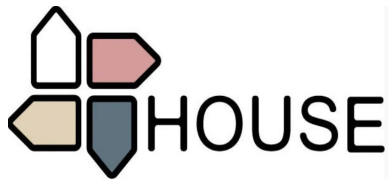


# Onze woonomgeving evalueren

---



- Er bestaan heel wat woningscreeningstool/instrumenten:
  - Een woningscreening tool laat toe om op een praktische manier een evaluatie van de woning uit te voeren (Iwarsson et al., 2012).
  - Een woningscreening tool kan omschreven worden als een empirisch onderbouwde, valide en betrouwbare methode voor het screenen van de huidige staat en kwaliteit van de huisvestingsmarkt (Brownson et al., 2019).
- **Waarom?** Vaststellen van woonkwaliteit/woonbevindingen, inzicht noden en wensen van bewoners, hulpmiddel bij het nemen beslissingen, effecten van bepaalde maatregelen vaststellen, etc.
- Met **HOUSE** hebben we 44 tools geïdentificeerd en gebundeld op ons online platform



# Conclusies & take home messages

---

## Wat kan je als bouwsector doen?

- Combineer de voordelen van energie-efficiëntie met deze van levensloopbestendig wonen
- Aandacht voor levensloopbestendig wonen en Universal Design, waarbij je de verantwoordelijkheid mee neemt om een duurzame woning te realiseren naar bruikbaarheid/functionaliteit toe (met of zonder de uitdrukkelijke vraag van de klant)
- Belangrijke rol om bewustzijn van klanten te verhogen:
  - Mogelijke toekomstige scenario's bespreken met de klant



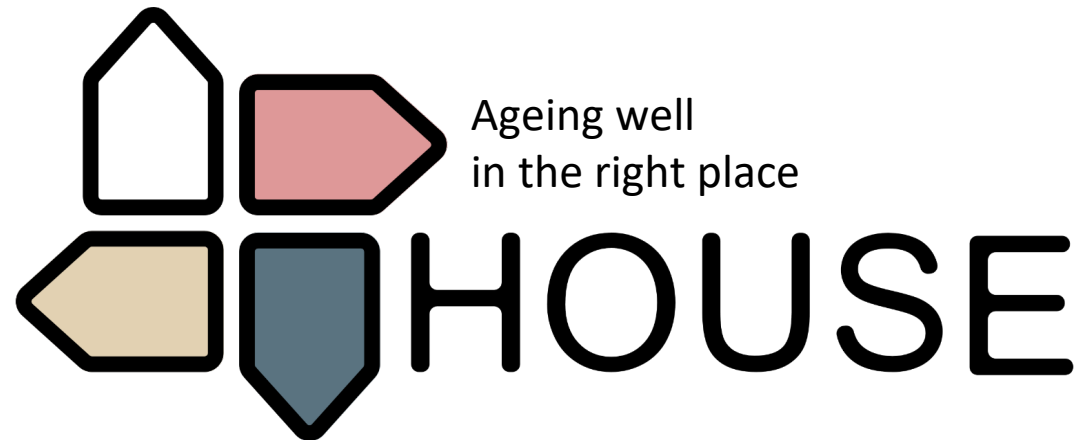
# Conclusies & take home messages

---

## Wat kan je als beleidsmaker doen?

- **Stap 1 = Informeren en sensibiliseren** van iedereen die gaat (ver)bouwen, want men staat er zelf niet altijd bij stil
- **Stap 2 = Ontzorgen** - voorzien van begeleiding en ondersteuning op verschillende niveaus
  - ☐ Een goede begeleiding is belangrijk, doorheen het bouwproces én na inhuizing
- Regelgevend kader voor levensloopbestendig wonen:
  - Aandacht voor levensloopbestendig wonen in nieuwbouwprojecten dmv gemeentelijke voorschriften
  - Meer mogelijkheden bieden voor flexibiliteit en aanpasbaarheid voor toekomstscenario's via bouwaanvraag → stimuleren en aanpassing achteraf vergemakkelijken?





Ageing well  
in the right place

# HOUSE

[www.HOUSE-research.be](http://www.HOUSE-research.be)  
[info@HOUSE-research.be](mailto:info@HOUSE-research.be)

